

ODBOR ARCHEOLOGIE NPÚ, ÚOP V PRAZE

ZÁCHRANNÉ ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY V LETECH 2021–2022

STARÉ MĚSTO, V KOLKOVNĚ ČP. 919

Záchranný archeologický výzkum realizovaný na konci roku 2021 a na začátku roku 2022 byl vyvolán snížením podlahy stávajících sklepů domu postaveného v roce 1905. Až do začátku 20. století zde, 100 m severně od Staroměstského náměstí, stál rozsáhlý a členitý blok domů. Dnešní dům stojí v místech, kde se podle písemných pramenů ve 14. století nalézal výstavní vrcholně středověký dům, respektive jeho dvůr. Na konci 14. století objekt užíval král Václav IV. K nejvýznamnějším objevům náleží několik **dřevěných roubených domů**, nezahlobených staveb s dochovanými podlahami a kamennými topeništi, jež zde stály v průběhu 13. století. Na základě získaných movitých nálezů ze sídlištních vrstev byly doloženy různorodé výrobní aktivity (kostařská dílna, zpracování barevných kovů – to je prokázáno kromě slítků několika opukovými kadluby, jež sloužily při odlévání předmětů z barevných kovů). V jedné z vrstev z 13. století byl objeven výjimečný předmět, **drahokam – leštěný křišťál** o velikosti 21×16×13 mm. Lze uvažovat, že tento drahokam mohl být určen k výzdobě nejspíše schránky na ostatky či obdobného uměleckého díla. K tomuto nálezu lze poznamenat, že takřka identický křišťál se nachází mezi kameny zdobícími honosný relikvář sv. Maura, který je dnes uložen na státním hradě a zámku v Bečově nad Teplou.

Křišťál nalezený v sídlištní vrstvě z 1. pol. 13. st.

Kamenné formy (kadluby). Ve 13. století sloužily k odlévání drobných předmětů z barevných kovů. Nalezeny byly pod podlahou sklepa domu

Kamenné formy (kadluby). Ve 13. století sloužily k odlévání drobných předmětů z barevných kovů. Nalezeny byly pod podlahou sklepa domu

Exkavace středověkého horizontu

Středověké sídlištní situace (řada kulových jam – relikv platů narušených pyrotechnologickým zařízením)

Zásep interiéru nezděné středověké stavby

Průběh terénních prací v suterénu

NOVÉ MĚSTO, NÁRODNÍ TŘÍDA, PALÁC DUNAJ

Archeologický výzkum probíhající v letošním roce v suterénu prvorepublikového objektu odhalil zděné konstrukce sklepních prostor raně novověkého domu (2. pol. 16. – 1. pol. 17. stol.). Tento relikv proměny novověké měšťanské zástavby, umístěný v severozápadním rohu zkoumané plochy (roh Voršílské ulice a Národní třídy) je zatím nejvýraznější dochovanou památkou v celém suterénu a představuje další střípek v mozaice archeologických dokladů novověkého osídlení na ploše domovního bloku vymezeného ulicemi Voršílská, Ostrovní, Mikulandská a Národní třída. Mezi zástupci hmotné kultury je nejzajímavějším nálezem přenosná keramická pícka, kterou na základě dostupných archeologických a ikonografických pramenů interpretujeme jako prubírské či destilační zařízení. Starší vrcholně středověké osídlení, známé z několika výzkumů realizovaných v nejbližším okolí, je zde doloženo pouze zlomky keramických nádob v druhotném uložení.

Budova paláce Dunaj před zahájením rekonstrukce (2021)

Interiér raně novověkého sklepního prostoru s patrnou zadržkou portálu (zúžřazněno)

Novověké destilační zařízení

Průběh terénní dokumentace

STARÉ MĚSTO, HAVELSKÁ ČP. 509

Od konce března do července 2022 probíhal ve dvou etapách záchranný archeologický výzkum, který navázal na několik menších akcí realizovaných v tomto objektu v minulých letech. Na ploše cca 100 m² bylo dokumentováno historické nadoží o mocnosti až 3 m. Ačkoliv byla část plochy porušena recentními výkopy pro kanalizaci, podařilo se zachytit rozsáhlé pozůstatky kontinuálního osídlení od konce raného středověku až po současnost.

Stavební počátky památkově chráněného domu, ležícího v srdci bývalého Havelského města, spadají do období kolem poloviny 13. století. V rámci archeologického výzkumu se ve svrchní partii nadoží podařilo zachytit sídlištní souvrství mladšího i staršího novověku, které mj. reprezentovalo několik úrovní valounových dlažeb, a také řada stavebních konstrukcí. Období vrcholného středověku se na zkoumané parcele neslo ve znamení výstavby dvorního křídla domu ve 2. polovině 14. století, která je doložena mohutnými navážkami přemístěného podložního štěrkopísku.

Mimořádné majetkové poměry původních obyvatel dokládají nálezy z nevelkého odpadního objektu situovaného ve střední části parcely, jejichž datování spadá do 2. poloviny 13. až počátku 14. století. Jednalo se o zlomky několika skleněných nádob, mezi nimiž vyniká **emallem malovaná číše**, pocházející patrně ze sklárny z oblasti dnešní Itálie. Horizont 12. až počátku 13. století reprezentovalo několik úrovní zpevněných pochocích povrchů, které procházely celou plochou dvora, dále **zahlobený dům** a **soustava pyrotechnologických zařízení**. Nejstarší sídlištní vrstvy bylo možné na základě přítomnosti keramiky zařadit do období závěru 11. a 1. poloviny 12. století.

V zadní části dvora byly dokumentovány také pozůstatky raně středověkého **řadového pohřebiště z 9. až 10. století**, známého již z předchozích fází výzkumu. Jednalo se celkem o **3 hroby**, přičemž z jednoho z nich se podařilo vyjmout kromě nože také **torzo dřevěného vědrka s železnými kováními**.

Průčelí domu směrem do náměstí

Novověká provozní zástavba ve dvoře měšťanského domu

Exkavace středověkého horizontu

Středověké sídlištní situace (řada kulových jam – relikv platů narušených pyrotechnologickým zařízením)

Zásep interiéru nezděné středověké stavby

STARÉ MĚSTO, KARLOVA ČP. 165

Pokles tržeb související s nižším přílivem zahraničních návštěvníků v důsledku epidemie koronaviru využila řada soukromých investorů k realizaci připravovaných staveb nebo jejich rekonstrukci. Jedna taková se odehrává ve srostlici tří měšťanských domů v Karlově ulici. Dům čp. 165 má bohatou stavební historii. Jeho základ tvoří zděné jádro románského dvorce, který zde byl založen na počátku 13. století.

Požadavkem investora bylo snížit úroveň dvora o jeden metr, obnovit schodiště do sklepa a vybudovat zde novou retenční nádrž. Dnešní dvůr je ze dvou stran lemován křídly románského domu. Naskytla se nám tak celkem výjimečná situace sledovat stavební a základové poměry této raně středověké stavby. Jak se pak ukázalo, stavební úroveň současného zásahu je zároveň **stavební úrovní románského domu** doloženou jak zbytky stavebního odpadu v podobě úštěpků lomové opuky, tak vrstvy stavební malty včetně souvislých ploch vápenné krusty, pozůstatků po míchání zdicí malty.

Samotnému románskému domu pravděpodobně předcházela starší zahlobený dům. Vlastní nadoží představující prohloubení dvora bylo tvořeno souvrstvím navážek ze 14.–15. století a několika úrovní dlažeb. Nejzajímavějším nálezem zde byl unikátně dochovaný **pozůstatek hvozdové pece** na sušení obilí, z níž se zachovala střední půlkruhově klenutá část omazaná jílem a obložená plotnami břidlice. Ve výplni pece se nacházela zrna praženého sladu určeného pro výrobu piva. Provoz sladovnické pece je doložen i v písemných pramenech k roku 1429, kdy ji provozoval Johannes Braesaetor, neboli Jan Sládek.

Pozůstatky hvozdové pece před rozebráním a v průběhu exkavace. Odhalené potravinářské zařízení bylo postaveno z cihel o formátu 27×13×7,5 cm spojených jílovou maltou. Rub půlkruhově klenuté klenby pece byl omázan jílem a obložen plotnami lomové břidlice

Pracovníci archeologického výzkumu při preparaci části hvozdové pece ze 14. století

Profil s částí pozůstatků nejstaršího obytného objektu z poloviny 12. století

Odběr vzorků z tělesa hvozdové pece

Celkový pohled na plochu archeologického výzkumu

Pohled na nově odkrytou část románského kvádríkového zdiva z konce 12. století

Autoři: J. Havra, Š. Růcká, A. Žďárská, P. Taibl, M. Semerád, foto: J. Hlavatý, M. Kališek, A. Žďárská, K. Žďárský, M. Semerád, P. Taibl, F. Flek